

До спеціалізованої вченої ради
Д 41.086.01 Національного університету
«Одеська юридична академія»
за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора Батанова Олександра Васильовича на дисертацію Панасюк Віти Миколаївни на тему «Конституційно-правові засади реалізації державної молодіжної політики в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право / Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2017.

Дисертаційне дослідження Панасюк Віти Миколаївни на тему «Конституційно-правові засади реалізації державної молодіжної політики в Україні» присвячене вельми актуальним як з точки зору конституційно-правової науки та теорії конституціоналістики, так і практики конституційного будівництва та формування, організації, функціонування та модернізації інститутів конституційного права в сучасній Україні проблемам формування, конституційно-правового забезпечення та реалізації державної молодіжної політики.

Проблематика конституційно-правового забезпечення та реалізації державної молодіжної політики, що в останні роки набула широкого визнання у як у загальнотеоретичному дискурсі, так і в рамках галузевих юридичних наук, є складною, багатогранною та методологічно актуальною, що пов'язано з прагненням сучасної конституційної юриспруденції вийти на нові рівні сприйняття політико-правової реальності. Адже одним із пріоритетних завдань органів державної влади щодо забезпечення розвитку економіки, відкритого суспільства, інтеграції України до світової спільноти є вдосконалення роботи з

основних напрямів реалізації державної молодіжної політики, забезпечення повноцінної роботи з молоддю.

Протягом останніх 25-ти років вже частково сформовано законодавчу базу з питань соціального становлення та розвитку молоді, утворено центральні і місцеві органи виконавчої влади, які забезпечують формування та реалізацію державної молодіжної політики, створено мережу установ і закладів для молоді, розроблено та забезпечено виконання державних і регіональних молодіжних програм, запроваджено механізм підтримки молодіжного руху та різних категорій молоді тощо.

Разом із тим актуальними залишаються такі проблеми молоді як-то забезпечення доступної освіти; забезпечення зайнятості; погіршення стану фізичного і психічного здоров'я; забезпечення житлом; недостатній рівень володіння іноземними мовами, що є поширеними в державах – членах Європейського Союзу тощо. Існують суттєві проблеми щодо реалізації державної молодіжної політики, серед яких, зокрема недосконалість правового регулювання; низький рівень наукового обґрунтування процесу реалізації державної молодіжної політики; низький рівень взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади та громадських об'єднань, які представляють інтереси молоді; нечіткість визначення прав і обов'язків молоді та суб'єктів, які беруть участь у реалізації державної молодіжної політики.

У силу цього у сучасних умовах актуалізуються питання щодо забезпечення провадження комплексної, послідовної та взаємоузгодженої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань, що представляють інтереси молоді, у справі формування та реалізації державної молодіжної політики, створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов для стимулювання освіти, зайнятості, ініціатив, творчості та інноваційної діяльності молоді; консолідації зусиль щодо створення умов для інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її освітнього і творчого потенціалу; забезпечення участі молоді у формуванні та реалізації державної молодіжної політики; підвищення ефективності реалізації

державної молодіжної політики на державному, регіональному та місцевому рівнях; підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці тощо.

Варто вказати, що ці та інші концептуальні питання реалізації державної молодіжної політики заплановано обговорити 15 листопада 2017 року на парламентських слуханнях про становище молоді в Україні на тему «Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації».

У зв'язку з цим можна зробити висновок про обґрунтованість та безумовну актуальність теми дисертаційного дослідження, обраної В. М. Панасюк, її зв'язок не лише з сучасними проблемами теорії конституційного регулювання профільних питань, а й складними проблемами практики. Дисертація значною мірою відкликається на кардинальні питання сучасності, рефлексує на динаміку розвитку конституційно-правових процесів у перехідний період, складність та суперечливість процесів реалізації державної молодіжної політики в Україні, містить пропозиції щодо необхідності вдосконалення законодавства та організаційних заходів в досліджуваній галузі, забезпечення постійної доктринальної та організаційної уваги до даної проблеми конституційного права та процесу.

Представлена до захисту В. М. Панасюк дисертаційна робота має на меті найбільш повно та комплексно, через призму конституційно-теоретичного аналізу розкрити особливості державної молодіжної політики, показати значення конституційно-правового забезпечення цього процесу та реалізації даного виду державної політики.

Недостатній ступінь розроблення теоретико-методологічних та конституційно-правових підходів щодо питання конституційно-правового забезпечення реалізації державної молодіжної політики свідчить про об'єктивну необхідність подальшого дослідження зазначеної наукової проблеми. Ґрунтовне вивчення цієї матерії має не лише теоретико-пізнавальне, але і яскраво виражене прикладне значення, даючи змогу здійснювати пошук ідей та механізмів щодо вирішення питання удосконалення конституційного законодавства в Україні.

Досягнення вказаної мети обумовлює постановку та передбачає послідовне вирішення цілого ряду теоретичних та прикладних завдань, а також напрацювання та перевірку робочих гіпотез, в тому числі шляхом:

- 1) узагальнення теоретико-методологічних підходів до визначення поняття «державна молодіжна політика»;
- 2) порівняння та співвіднесення державної молодіжної політики з іншими напрямками державної діяльності;
- 3) розкриття сутності та внутрішньої будови державної молодіжної політики з позиції науки конституційного права;
- 4) визначення змісту конституційно-правових засад реалізації державної молодіжної політики та впливу на нього міжнародно-правових стандартів молодіжної політики;
- 5) виявлення проблем та окреслення, напрямків удосконалення конституційно-правового забезпечення реалізації державної молодіжної політики;
- 6) визначення системи суб'єктів та розкриття їх конституційної правосуб'єктності як учасників відносин з реалізації державної молодіжної політики;
- 7) виявлення та характеристики організаційно-правових форм взаємодії суб'єктів реалізації державної молодіжної політики тощо.

Дисертаційне дослідження В. М. Панасюк проведене відповідно до науково-дослідної теми кафедри конституційного права «Конституційна модернізація та реформування в Україні», що пов'язана з планом наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011 – 2015 рр. «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 0110U000671) та науково-дослідної теми кафедри конституційного права «Конституційна реформа та модернізація в умовах інтеграційного розвитку України», що пов'язана з планом наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» на 2016– 2020 рр. «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842)..

В рамках вдало поставлених задач, В. М. Панасюк сформульовані об'єкт і предмет дослідження. Так, об'єктом дисертаційного дослідження автор визначає державну молодіжну політику як складне багаторівневе політико-правове явище та напрямок діяльності держави. Предметом дослідження – конституційно-правові засади реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Такий комплексний підхід надав дисертантці можливість встановити завдання дослідження та реалізувати їх згідно з планом дисертаційної роботи, дійти системних висновків при визначенні результатів і обґрунтуванні низки нових положень, які мають важливе значення для конституційно-правової науки і практики сучасного державотворення і правотворення, організації діяльності та функціонування публічної влади в Україні.

Вдалим компонентом дисертаційної роботи В. М. Панасюк слід вважати і запропоновану автором методологію дослідження проблем, пов'язаних із здійсненням наукового аналізу теоретичних та прикладних проблем державної молодіжної політики та конституційно-правового забезпечення цього напрямку державної діяльності в сучасній Україні, а також підготовки та обґрунтування наукових рекомендацій щодо вдосконалення конституційного законодавства. Використані в процесі проведення дослідження методи наукового пізнання надали автору можливість дійти системних висновків при визначенні результатів і обґрунтуванні низки нових положень, які мають важливе значення для юридичної науки і практики.

Про системність представленого В. М. Панасюк дослідження свідчить структура дисертації, яка характеризується цілісністю й логічною послідовністю, є такою, що відображає загальне бачення досліджуваної автором проблеми.

Зокрема, як свідчить зміст роботи, в ході наукового пошуку, відповідно до законів формальної та діалектичної логіки, у першому розділі абсолютно правильно розглядається низка питань щодо історіографії наукових досліджень державної молодіжної політики, поняття, природи, системи та правової характеристики державної молодіжної політики, змісту конституційно-правових

засад реалізації державної молодіжної політики, її зв'язку з міжнародними стандартами реалізації політики щодо молоді тощо.

У другому розділі проаналізовано проблеми нормативно-правових основ реалізації державної молодіжної політики, зокрема, виявлено роль Конституції України як нормативної основи реалізації державної молодіжної політики, наведено структурно-функціональну характеристику законодавства у сфері реалізації державної молодіжної політики, здійснено систематизацію існуючих проблем конституційно-правового забезпечення її реалізації.

У третьому розділі розкрито роль органів державної влади, місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства в реалізації державної молодіжної політики.

Серед висновків, пропозицій та рекомендацій, які містяться у дисертації, слід звернути увагу на низку з них, які мають 'системоутворююче значення в контексті формування авторського бачення науково-практичної парадигми державної молодіжної політики та конституційно-правового забезпечення цього напрямку державної діяльності в сучасній Україні.

Зокрема, заслуговує на увагу аналіз формування вітчизняної доктрини державної молодіжної політики здійснений автором на основі наукових праць, присвячених дослідженням державної молодіжної політики та її правового забезпечення, та зроблений у дисертації висновок, що попри велику кількість наукових робіт комплексний аналіз правових питань формування та реалізації державної молодіжної політики як системного явища не здійснювався. У науці конституційного права відсутні дослідження як державної молодіжної політики, так і окремих аспектів її формування та реалізації (стор. 12–20 дисертації).

Значний інтерес являє авторський аналіз наявних у світовій практиці трьох моделей нормативно-правового регулювання відносин держави та молоді (стор. 27–28 дисертації).

У цьому контексті не викликає сумніву авторська позиція про те, що держава є основним суб'єктом з реалізації молодіжної політики та відповідно

виконує властиві лише їй функції, через реалізацію повноважень органами державної влади (стор. 31 дисертації).

Заслуговує на увагу здійснений автором системний аналіз законодавства в сфері реалізації державної молодіжної політики, який дав змогу виокремити різні категорії молоді та класифікувати їх (стор. 33–34 дисертації).

У цілому правильним є центральний та визначальний для усієї дисертаційної роботи висновок автора, що на сучасному етапі реформування державної молодіжної політики в Україні має бути враховано, що на центральному й регіональному рівнях вона повинна базуватися на тому основоположному концептуальному постулаті, що молодь є основним стратегічним ресурсом соціуму. Комплексна, системна й послідовна молодіжна політика є важливим чинником сталого розвитку країни, зростання добробуту, удосконалення суспільних відносин, утвердження позитивних цінностей (стор. 38 дисертації).

Виходячи з цього, заслуговує на увагу висновок, що ефективність реалізації державної молодіжної політики знаходиться у прямій залежності як від належного конституційно-правового забезпечення, так і від злагодженого функціонування інституційної її складової (стор. 41 дисертації).

З огляду на важливість орієнтації національного молодіжного законодавства на міжнародну та європейську практику молодіжної політики, враховуючи транснаціональність більшості тенденцій у молодіжній сфері, заслуговує на увагу здійснена у дисертації характеристика профільних міжнародних документів, які містять основні стандарти реалізації політики щодо молоді (стор. 50–55 дисертації);

Аргументованим та правильним є висновок автора про те, що конституційно-правові засади реалізації державної молодіжної політики базуються на конституційно закріплених засадах конституційного ладу, є ядром конституційно-правового забезпечення реалізації державної молодіжної політики та здійснюють програмний, системотворчий та регулятивний вплив як на процес

формування нормативно-правової основи, так і на практичну діяльність усіх суб'єктів реалізації державної молодіжної політики (стор. 56 дисертації).

У роботі наявні й інші оригінальні та новаторські за змістом висновки та пропозиції, серед яких, зокрема, варто вказати на:

- висновок про необхідність посилення ролі регіонів та територіальних громад в усіх сферах реалізації державної політики, зокрема й у сфері вирішення проблем молоді, що вказує на можливість виокремлення й імплементації у діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування конкретних специфічних механізмів реалізації державної молодіжної політики, які найбільшим чином відповідали б як потребам регіонів, так і специфіці їхньої співпраці з іншими державами у межах розширення транскордонного співробітництва (стор. 34 дисертації);

- положення про те, що в основу державної молодіжної політики покладено ряд принципів, які є обов'язковими для всіх суб'єктів її реалізації, що здійснюють свою діяльність як на загальнодержавному, так і на регіональному та місцевому рівнях (стор. 36–38 дисертації);

- авторське визначення поняття «конституційно-правові засади реалізації державної молодіжної політики», під якими пропонується розуміти систему ідей, цілей, принципів, яких закріплено, або які впливають зі змісту норм Конституції та Законів України та є основою правового та інституційного забезпечення діяльності держави та взаємодії органів публічної влади з молоддю, інститутами громадянського суспільства з метою створення умов для повноцінного розвитку молоді (стор. 55–56 дисертації);

- висновок про наявність системного зв'язку між засадами конституційного ладу, які закріплено у Конституції, та конституційно-правовими засадами реалізації державної молодіжної політики (стор. 56 дисертації);

- аналіз текстів конституцій європейських держав, які містять положення щодо молоді та зобов'язання держав щодо створення політичних, економічних, правових умов для розвитку молоді (стор. 72–73 дисертації);

– акцент на тому, що саме на рівні територіальних громад знаходять свій вияв інтереси та потреби молоді, яких вона самостійно вирішити не в змозі, з огляду на свої особливості як соціально незахищеної групи населення, а також доцільності вести мову про необхідність посилення ролі регіонів та територіальних громад у всіх сферах реалізації державної політики, зокрема й у сфері вирішення проблем молоді (стор. 82 дисертації);

– авторське визначення поняття «молодіжне законодавство», для позначення групи нормативно-правових актів із питань реалізації державної молодіжної політики, під яким пропонується розуміти систему нормативно-правових актів (законів, підзаконних нормативно-правових актів), чинних міжнародно-правових договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, які регулюють відносини у сфері реалізації державної молодіжної політики (стор. 90 дисертації);

– висновок, що Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» має змішану політико-правову природу, за змістом є концепцією державної молодіжної політики та як основа для подальшого розвитку державної молодіжної політики та її правової бази має пріоритет у системі конституційно-правового забезпечення її реалізації (стор. 98 дисертації);

– аналіз проблем та колізій, пов'язаних з нормативним закріпленням та застосуванням понять «молодь», «права молоді», «молодий вчений», «учнівська молодь», «праця молоді» (стор. 109–114 дисертації);

– висновок, що головною проблемою конституційно-правового забезпечення реалізації державної молодіжної політики є відсутність системного зв'язку між конституційно-правовими засадами та поточним законодавством, яка, в свою чергу призводить до виникнення прогалин, виникнення термінологічних розбіжностей, а в кінцевому рахунку впливає на ефективність як конституційно-правового забезпечення, так і практики реалізації державної молодіжної політики (стор. 126 дисертації);

– порівняльний критичний аналіз рекомендацій парламентських слухань щодо становища молоді за весь період їх проведення (стор. 145–148 дисертації) тощо.

Наявність цих та інших висновків та пропозицій свідчить про вдалість постановки мети та завдань, аргументованість висновків, логічну послідовність дисертаційного дослідження В. М. Панасюк, використання в процесі дослідницької роботи принципу викладу матеріалу від загального до конкретного.

Усі розділи, підрозділи та інші структурні частини роботи підпорядковані одній, чітко визначеній меті, яка деталізується конкретними завданнями, які поставив перед собою дисертант.

Структура дисертаційної роботи В. М. Панасюк відповідає цілям і завданням дослідження, що дозволило розкрити базові поняття та дати їх визначення, вивести характерні ознаки державної молодіжної політики та проблеми конституційно-правового забезпечення цього напрямку державної діяльності в сучасній Україні, проаналізувати об'єктивні та суб'єктивні, інституційні та функціонально-телеологічні аспекти та чинники, які обумовлюють необхідність формування концептуальних засад конституційно-правового забезпечення державної молодіжної політики тощо.

Результатам дисертаційного дослідження В. М. Панасюк притаманний відповідний рівень наукової новизни, при цьому положення з різним ступенем наукової новизни містяться в усіх розділах та структурних компонентах дисертації.

Позитивною стороною представленої В. М. Панасюк роботи є намагання автора сформулювати оригінальні та новаторські дефінітивні конструкції у досліджуваній сфері, враховуючи, що на сучасному рівні розвитку юридичної науки упорядкування, розвиток та вдосконалення понятійного апарату конституційного права – одне з актуальних завдань, що обов'язково потребує вирішення. Розвиток і вдосконалення правових понять означає їх збагачення, уточнення і конкретизацію, заміну старих понять новими, оскільки перші не

можуть умістити і охопити істотні властивості реальних відносин конституційно-правової дійсності, що постійно змінюються.

Отримані В. М. Панасюк під час написання дисертаційної роботи висновки є обґрунтованими, сформульовані положення базуються на значному емпіричному матеріалі. Опрацьована значна кількість наукових праць з обраної теми, а також масив нормативно-правових джерел, що забезпечило високий науковий рівень даного дисертаційного дослідження.

Прикладне значення одержаних В. М. Панасюк результатів визначається їх спрямованістю на розв'язання актуальних конституційно-правових питань теорії (щодо сутності та змісту) та практики (щодо якості, форм, видів, функцій, факторів) конституційно-правового забезпечення державної молодіжної політики. Автором усебічно висловлені нові судження та сформульовані концептуальні позиції щодо сучасного стану та перспектив розвитку конституційно-правового забезпечення державної молодіжної політики у сучасній Україні, показані значення, роль, обсяг та проблеми, які виникають у процесі реалізації державної молодіжної політики, шляхи їх вирішення у контексті зарубіжного досвіду.

Результати, здобуті автором під час написання роботи, можуть бути застосовані: науково-дослідній сфері – для подальших досліджень загальнотеоретичних питань удосконалення конституційно-правових засад реалізації державної молодіжної політики; правотворчості – при внесенні змін та доповнень до норм Конституції України, удосконаленні чинного законодавства, зокрема, підготовці проектів нормативно-правових актів, спрямованих на удосконалення правового забезпечення реалізації державної молодіжної політики; навчальному процесі – у ході викладання дисциплін «Конституційне право України», «Муніципальне право» тощо.

Водночас, як і будь-яке інше дисертаційне дослідження, робота В. М. Панасюк містить окремі дискусійні положення, які можуть стати підґрунтям для виокремлення деяких побажань чи запитань, зокрема, найсуттєвішими з них є наступні позиції:

1. Позитивно оцінюючи здійснений автором аналіз зарубіжних моделей нормативно-правового регулювання відносин держави та молоді (стор. 27–28 дисертації) та текстів окремих конституцій європейських держав, які містять положення щодо молоді та зобов'язання держав щодо створення політичних, економічних, правових умов для розвитку молоді (стор. 72–73 дисертації), втім, констатуємо, що у дисертації доволі фрагментарно висвітлені прикладні проблеми конституційно-правового забезпечення державної ювенальної політики у зарубіжних країнах та відсутні системні висновки й рекомендації у світлі світового досвіду.

2. Повністю погоджуючись з висновком автора щодо необхідності гармонізації законодавства України про молодь з європейськими стандартами молодіжної політики, у тому числі в аспекті розширення форм та можливостей молоді щодо участі в реалізації державної молодіжної політики, врахування потреб особливих категорій молоді (стор. 209 дисертації), вважаємо, що у контексті дослідження бажано було б більше уваги приділити проблемам реєстрації міжнародних ювенальних стандартів в умовах глобалізації та міждержавної європейської інтеграції. Відповідні питання розглядалися у дисертації вкрай фрагментарно, а висновки зводяться до констатації необхідності такої гармонізації.

3. Згадуючи у контексті аналізу стандартів молодіжної політики, які використовуються в рамках Ради Європи наявність Переглянутої Європейської хартії про участь молоді у місцевому та регіональному житті 2008 р. (стор. 53 дисертації), автор практично не досліджує зміст цього документу. Поза увагою дисертанти залишилися питання щодо мотивів розробки та практики реалізації Європейської хартії участі молоді в муніципальному та регіональному житті, ухваленої у 1992 р.

Важливість цього документу обумовлена не лише тим, що Хартія містить зобов'язання муніципалітетів і регіонів здійснювати ювенальну політику у таких напрямках, як відпочинок та соціально-культурна діяльність, працевлаштування молодих людей та скорочення безробіття серед них, житло та містобудування,

освіта та професійна підготовка, спрямовані на підвищення активності молоді, мобільність молоді як засіб поліпшення збалансованості економіки регіонів у Європі, превентивні заходи в соціальній сфері та в галузі охорони здоров'я, створення інформаційних центрів і банків даних для молоді, рівні можливості, спеціальні заходи для сільських місцевостей, спеціальні заходи в галузі культури, охорона довкілля, а й ґрунтовно регламентує ці питання, містить відповідні принципи муніципальної ювенальної політики тощо. Аналіз цих питань має концептуальне значення у контексті розкриття предмету дисертаційного дослідження, зокрема, під кутом зору інституційного забезпечення державної молодіжної політики, кваліфікації форм взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в реалізації державної молодіжної політики (розділ 3 дисертації) тощо.

Зазначені зауваження та побажання є дискусійними, мають уточнюючий та рекомендаційний характер і в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження В. М. Панасюк.

Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, сформульовані в ньому положення та висновки обґрунтовані на базі особистих досліджень автора.

Опубліковані В. М. Панасюк наукові праці повністю репрезентують зміст наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у даному дисертаційному дослідженні.

Автореферат дисертації В. М. Панасюк повно та адекватно відтворює основні положення та висновки самої дисертації на тему «Конституційно-правові засади реалізації державної молодіжної політики в Україні». Їх зміст і положення, що є предметом захисту ідентичні. І дисертація, і її автореферат виконані з дотриманням вимог сучасного українського ділового мовлення.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає вимогам, що висуваються до кандидатських

дисертацій і встановлені у Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а також основним вимогам чинного законодавства щодо дисертацій та авторефератів дисертацій.

На підставі вище викладеного вважаю, що дисертація на тему «Конституційно-правові засади реалізації державної молодіжної політики в Україні» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові теоретично обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливу наукову проблему у формі виробленої цілісної концепції конституційно-правового забезпечення державної молодіжної політики у сучасній Україні, а автор дисертації – Панасюк Віта Миколаївна, за результатами і на підставі публічного захисту в установленому порядку, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Офіційний опонент:

Доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу
конституційного права та місцевого самоврядування
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України

О. В. Батанов

